

U cjelini *Priopćenja* Agneza Szabo donosi dva priloga – *Izložba u povodu pada Berlinskoga zida (1949.-1989.-2009.)* (537-542) i *Deseti broj glasnika "Stadler"*. *Glasnik Postulature sluge Božjega Josipa Stadlera, Sarajevo, 1./2000.-10./2009.* (543-552), a Vlado Razum ml. objavljuje prilog *Zaštita dokumentacije vjerskih zajednica* (553-556).

U cjelini *Prikazi knjiga* Stjepan Kožul, Stjepan Razum i Agneza Szabo objavili su ukupno devet prikaza novijih knjiga koje obrađuju teme iz hrvatske crkvene, političke i kulturne povijesti. U skladu s praksom iz prethodnih brojeva godišnjaka "Tkalčić", i ovdje se donose *Pravila* Društva za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije "Tkalčić". Cjelina *Ljetopis* Društva za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije "Tkalčić" iz pera tajnika Društva Stjepana Razuma donosi pregledni izvještaj o radu i skupštinama Društva za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije "Tkalčić" u razdoblju od konca 2009. do jeseni 2010. godine, a Društvo se na ovom mjestu s poštovanjem prisjetilo i svojih nedavno preminulih članova (Milan Balenović, dr. Mario Katić, mons. dr. Velimir Čapek, mons. dr. Ivan Tilšer i dr. Josip Barbarić). Radi lakšeg snalaženje u sadržaju donosi se na koncu još *Popis svjetloписа, Kazalo osoba, mjesta i pojmova, Pregled sadržaja, te Ispravci pogrešaka i dopune u 13. broju godišnjaka "Tkalčić"* (Zagreb 2009).

Naposljetku, treba istaknuti da i ovaj broj godišnjaka "Tkalčić" donosi niz vrijednih priloga za bolje poznavanje naše crkvene povijesti, te u tom smislu predstavlja vrijedan doprinos društveno-humanističkim znanostima, a široj kulturnoj javnosti je zanimljiv izvor i vrijedno svjedočanstvo o zbivanjima na prostoru nekadašnje velike Zagrebačke nadbiskupije.

Ivica Zvonar

Macedonian Historical Review, sv.1, Skopje 2010., 215 str.

Filozofski fakultet sv. Ćirila i Metodija Sveučilišta u Skopju priredio je 2010. prvi svezak časopisa *Macedonian Historical Review*, dok je drugi svezak u tisku te se uskoro očekuje njegovo objavljivanje. Glavni je cilj časopisa promovirati znanstvene rasprave koje tematski obrađuju sve aspekte povijesti Makedonije i širega balkanskog prostora od prehistorije do modernog doba, a metodološki obuhvaća i klasične i moderne pristupe historiografiji. Časopis ima međunarodno uredništvo koje se sastoji od stručnjaka iz Makedonije (Boban Petrovski, Nikola Žežov, Vojislav Sarakinski, Dalibor Jovanovski i Borče Ilievski), šireg okruženja (Ivan Balta, Aleksander Nikolov, Bojan Balkovec, Đorđe Bubalo i Adrian Papaiani) i daljeg inozemstva (Oliver Schmitt i Charles Ingraio). Potrebno je naglasiti da je glavni urednik časopisa Boban Petrovski, dok je prvi svezak uredio Nikola Žežov.

U ovom svesku objavljeno je 14 radova, a trenutno se u časopisu ne objavljuju prikazi i recenzije. Što se jezika tiče, autori mogu predati svoje radove na jezicima koji se koriste na skupovima međunarodnog karaktera u najširem smislu (od engleskog do ruskog), a postoji i načelni dogovor da se mogu predavati članci na jednom od jezika regije (u ovom slučaju imamo jedan članak objavljen na hrvatskom jeziku). Što se načina citiranja tiče, potrebno je reći da je to osobni autorov izbor, a primaju se članci koji koriste harvardski, čikaški ili APA stil. Radovi objavljeni u ovom svesku većinom su napisani na engleskom, a njihovi su autori većinom profesori na skopskom Filozofskom fakultetu, uglavnom s odsjeka za povijest, povijest umjetnosti i arheologije. No, ima i nekoliko radova mlađih znanstvenika i nekoliko stranih stručnjaka. Radovi su poredani kronološki, od prehistorije do suvremene povijesti. Većina ih obrađuje povijesne teme, ali je nekoliko rasprava posvećeno i arheološkim i politološkim temama.

Dragi Mitrevski autor je prvog članka pod naslovom *The Ethno-cultural Basis of Ancient Macedonia* (9-24) u kojem se bavi antičkim Makedoncima u ranom klasičnom razdoblju. Autor navodi da, iako su kultura i drugi aspekti svakodnevnog života bili pod snažnim helenskim utjecajem, kao i na bilo kojem drugom dijelu Balkana, stari Makedonci imali su odvojenu etnogenezu koja ih je razlikovala od ostatka balkanske populacije. Nalazi njihove početke u kulturama brončanog i željeznog doba, tipičnima samo na teritoriju današnje Republike Makedonije, što potvrđuje analizom brojnih arheoloških i pisanih izvora.

Sljedeći članak, *The Problem of Discontinuity in Classical and Hellenistic Eastern Macedonia* (25-30), napisao je Marjan Jovanov, koji istražuje zanimljiv arheološki fenomen u dolini rijeke Bregalnice, potpuni manjak arheoloških izvora od početka 5. st. prije Krista do prva dva stoljeća Rimske Republike. Kao moguće rješenje autor iznosi pretpostavku da se populacija preselela na uzvisine te se ponovno javila, na istom prostoru stoljećima kasnije, živeći na području antičkih gradova Makedonije. Tijekom rimskih napada, ta će ista populacija ponovno tražiti sklonište na uzvisinama, čime će opet gradovi ostati bez stanovnika. Većinom se slučajevi takve depopulacije i ponovne repopulacije promatraju kao znakovi pojave novog etničkog identiteta, što potvrđuju promjene u stilovima pokapanja. Nasuprot tome, autor te promjene ne promatra kao rezultat etničke promjene, nego kao jednostavne migracije stanovništva iz ruralnih u urbana naselja, potaknute raznim razlozima.

Vojislav Sarakinski autor je trećeg članka pod naslovom *Pelagines: the state of the question and some other thoughts* (31-46). *Pelagines* je služba u helenističkom razdoblju za koju su mnogi autori smatrali da je davana starijim građanima, a sam bi termin značio "sive kose". Po nekim autorima ta služba nije sa sobom nosila neku izravnu moć, nego je samo bila počasna. Autor smatra da ta služba nije zapravo davana starijim građanima te izvodi novu etimologiju iz sintagme "oni koji drže čast" te da njezini nosioci imaju aktivnu i moćnu ulogu u helenističkim gradovima Azije, kojima su vladali kraljevi Makedonske dinastije. Navode potvrđuje detaljnom analizom onodobnih pisanih izvora. Makedonski kraljevi se nisu upletali u vladanje gradovima, osim ako je to utjecalo na cijelu državu, jer je upravljanje prepuštano lokalnoj administraciji koja se sastojala od autohtone aristokracije i službenika europskog porijekla (makedonskog ili grčkog), a služba *pelagines* bila je dio te administracije.

Slijedi članak *The Barbarian Incursions on Macedonia in the Early Middle Ages: Defining Chronology, Geography and Factors* (47-65), što ga potpisuje i autorica ovog prikaza, Jelena Jarić. Rad se bavi vojnim sukobima između skupine *barbaroi* i *Romaioi* u makedonskim provincijama u razdoblju 5.-6. stoljeća. Važni vojni događaji poznati su iz pisanih i arheoloških izvora te služe kao osnova gradnje crte vremena unutar kronološkog okvira, dok analiza geografskih značajki omogućava da se ustanove faktori provala barbarskih naroda poteklih s područja stepa, ali i domaćeg porijekla.

Toni Filiposki autor je članka *The Komani-Krue Settlements, and Some Aspects of their Existence in the Ohrid-Struga Valley (VII-VIII century)* (67-80), u kojem se bavi jednom od gorućih tema u makedonskim arheološkim i povijesnim raspravama. Nosioci *Komani-Krue* kulture bili su *Romaioi* i/ili romanizirani, netom pokršteni koji su vjerojatno imali status federata i ulogu zaštitnika područja oko puta *Via Egnatia*. Centar te kulture bio je na području današnje središnje i sjeverne Albanije, a dio na području današnje južne Crne Gore. Autor detaljno razlaže četiri arheološka nalazišta koja su imala karakteristike *Komani-Krue* kulture u okolici Ohrida i Struge na području današnje Makedonije te daje detaljan historiografski presjek navedene tematike.

Autor šestog članka je Irena Teodora Petrovska, a nosi naslov *The Triconch at Tudence: A Short Analysis of the type in the History of Architecture* (81-88). Termin *triconch* odnosi se na sakralnu građevinu koja se sastoji od središta kojem su dodane tri konhe pod pravim kutem. Taj je tip crkve objašnjen kroz tzv. "case study" građevina iskopanih na nalazištu u Tudencu, u blizini grada Tetova (grada u sjeverozapadnoj Makedoniji). Autorica donosi analizu arhitektonskih karakteristika, analogija i potencijalnog datiranja, kao i kratak pregled takvih trikonhalnih crkava, njihovih varijanti i važnosti kao najveličanstvenijih u grupi središnjih građevina.

Sljedeći rad, *Theophylact of Ohrid: Polog Reported for the First time in the Sources* (89-100), napisao je Boban Petrovski. Članak je posvećen regiji Polog i njezinim prvim spomenima u pisanim izvorima 11. stoljeća, budući da je dosad smatrano da je djelo *Aleksijada* Ane Komnene, napisano 1148. g., najstariji izvor koji sadržava informacije o toj regiji. Tako autor identificira tzv. *Pismo 8* iz pera ohridskog arhiepiskopa Teofilakta koje je datirano u 1091. g., kao prvi dokument koji spominje regiju Polog.

Elica Maneva napisala je članak *A Signet Ring with a Bee Emblem (Vodoča Necropolis, the end of the XV-XVI century)* (101-114), u kojem se bavi pečatnim prstenom koji je pronađen u grobu te datira u razdoblje 15.-16. stoljeća. Autorica smatra da je prsten nosio muškarac koji je pripadao dobrostojećoj društvenoj grupi koja si je mogla priuštiti luksuznije predmete. Što se motiva pčele tiče, autorica istražuje mogućnost da je nositelj prstena bio jedan od šesnaest poznatih plemića iz pisanih izvora, koji su bili nižeg ranga i zvali se *baštinari* ili nasljednici posjeda, tako koristeći pčelu kao obiteljski grb. Druga je mogućnost da je pripadao čovjeku koji je svoj financijski status dugovao profitabilnoj poslovnoj aktivnosti, moguće nekako povezanoj s pčelama. U svakom slučaju, radi se o čovjeku koji je imao važan položaj u životu društvene zajednice kojoj je pripadao.

Ivan Balta autor je članka *Neki planovi austrijskih, mađarskih, srbijanskih i hrvatskih političara prema Bosni i Hercegovini u drugoj polovici 19. vijeka* (115-144). Autor se u radu bavi teritorijem današnje Bosne i Hercegovine, kako i sam naslov kaže, tada tvorevine poznate kao bosanski ejalet Osmanlijskog Carstva. Nakon 1878. g. taj je teritorij postao dio Austro-Ugarskog Carstva, a velike su sile, i javno i tajno, inzistirale na rješavanju tzv. Istočnog pitanja, čime je bosanska situacija postala dijelom njihova trajnog zanimanja. Sva susjedna područja su polagala pravo na njezin teritorij, što su podržavale razne velike sile imajući na umu svoje interese. Ideja bosanske populacije bila je stvoriti samostalnu, jedinstvenu državu, no to nije u konačnici bilo važno jer je slomom Austro-Ugarske 1918. postala dio kraljevine SHS.

Der Besuch von Charilaos Trikoupis der Balkan Residenzstädte im Jahre 1891 (145-158) rad je Dalibora Jovanovskog u kojem piše o aktivnosti grčkog političara i diplomata Charilaosa Trikoupisa i želji za teritorijalnim proširenjem Grčke u kasnom 19. stoljeću. Trikoupis, tada vođa grčke opozicije, počeo je balkansku turneju s namjerom da Grčka stvori savezništva s Bugarskom i Kraljevinom Jugoslavijom s ciljem podijele makedonskog teritorija između te tri državne tvorevine. Zbog političkog položaja samog Trikoupisa, kao i njegovih preambicioznih planova i neslaganja velikih sila, misija nije imala uspjeha. No, o njegovim su naporima dosljedno izvještavali lokalni i strani novinari i diplomati, zbog čega je dobio veliku količinu publiciteta.

Nikola Žežov autor je članka *Two Concepts for the Establishment of the Macedonian State* (159-166), u kojem se bavi sukobom dviju različitih političkih opcija u organiziranju makedonske države nakon Drugoga svjetskog rata. Prva opcija, tzv. Komunistička, bila je mišljenja da budućnost Makedonije leži isključivo unutar granica Jugoslavenske federacije, a komuni-

stički društveni red bio bi uspostavljen samo u Vardarskoj Makedoniji. Ovu je grupu vodio Lazar Koliševski, prvi makedonski premijer. Drugu opciju, tzv. nacionalnih demokrata, vodio je predsjednik makedonske nacionalne skupštine Metodij Andonov – Čent. Ta je grupa smatrala da bi Makedonija trebala biti nezavisna i zasebna država koja se sastoji od svih svojih etničkih i geografskih dijelova – Egejske, Vardarske i Pirinske – s civilnim društvom koje bi poštivalo koncept privatnog vlasništva.

The Ethno-Demographic Changes in the 1950s in the People's Republic of Macedonia: The Emigration Process of the Turkish and Muslim Population (167-182) rad je što ga je napisao Borče Ilievski. U njemu autor govori o ljudskim gubicima zbog balkanskih ratova i raspada Osmanlijskog Carstva koje je dovelo do velikih promjene u demografiji Balkana. Dodatni gubitak bio je posljedica masivne migracije turske i druge muslimanske populacije s Balkana. Jedan od najvećih valova migracije bio je sredinom dvadesetih godina 20. st., a drugi je bio pedesetih godina, posebice za muslimansku populaciju koja je imala državljanstvo SFRJ. Potpomogli su je loši odnosi između Turske i Bugarske i Grčke, dok je odlazak iz Jugoslavije bio potaknut državnom konfiskacijom imovine te željom za sjedinjenjem s rođacima koji žive u Turskoj. Imigranti su dolazili iz svih društvenih slojeva, kao i urbanih i ruralnih područja, a do 1958. g. više od 130 000 Turaka i Muslimana otišlo je iz Jugoslavije u Tursku.

Predzadnji članak potpisuje Bojan Balkovec i nosi naslov *Slovenia Far, Far Away (183-198)*. U radu se istražuje razdoblje dezintegracije SFR Jugoslavije, kao i vremenom koje je uslijedilo, kada su njezine republike izrastale u nezavisne države s višestranačkim društvenim uređenjem. Autor sagledava pitanje nezavisnosti Slovenije kroz prizmu pisanja makedonskog dnevnog političkog tiska.

Push and Pull: Europe in the Balkans and the Case of Macedonia (199-215) naslov je zadnjeg rada što ga je napisao Hristijan Gjorgievski koji daje kontekstualizaciju zemalja zapadnog Balkana u širem kronološkom slijedu kroz područja napetosti i ideju EU da ih smiri, te tako istražuje nedavne odnose EU i Makedonije kroz tzv. "case study" situacije.

Ideja uredništva bila je imati što više suradnika s područja Balkana i Europe kako bi časopis postao središtem znanstvenog rada istraživača koji se razlikuju svojim geografskim i znanstvenim porijeklom, dajući time dašak interdisciplinarnosti. U ovom, prvom, svesku koji je izdao Filozofski fakultet u Skopju, članci su većinom objavljeni na engleskom jeziku, zbog čega su dostupni širem krugu čitalaca. Cilj uredništva je u ovom broju uspješno ostvaren, što se vidi i po autorima koji su predali svoje doprinose. Ostvaren je dobar početak i mogao bi postati časopis u kojem će se razvijati suradnja mnogih regionalnih historiografija.

Jelena Jarić

Medium Aevum Quotidianum, br. 61, Krems 2010., str. 103.

Austrijski institut za materijalnu kulturu srednjeg i ranog novog vijeka Austrijske akademije znanosti (*Institut für Realienkunde des Mittelalters und der Frühen Neuzeit Österreichische Akademie der Wissenschaften*) izdao je 61. broj svog časopisa *Medium Aevum Quotidianum*, koji se sastoji se od tri dijela. Na početku nalazimo *Vorwort* (4), odnosno uvodnu riječ glavnog urednika Gerharda Jaritza, u kojoj je ukratko predstavio najnoviji broj spomenutog časopisa. Nakon uvodne riječi slijede četiri znanstvena rada (5-100), od kojih je jedan na engleskom i tri na njemačkom jeziku, a broj zaključuje *Buchbesprechungen* (101-102), odnosno prikaz knjige, te